

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОМБІКОРМОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ**

**THE THEORETICAL BASIS OF ECONOMIC EFFICIENCY RESEARCH
COMPANIES MIXED FEED INDUSTRY**

Розглянуто теоретичні основи економічної ефективності діяльності комбікормових підприємств, розкрито сутність поняття економічна ефективність, визначено найбільш поширені методи і підходи, які відповідають сучасним вимогам господарювання.

Consider the theoretical foundation of economic efficiency of Fodder companies disclosed the essence of the notion of economic efficiency, determines the most common methods and approaches that meet the current requirements of management.

Ключові слова: ефективність, економічна ефективність, дослідження, оцінка ефективності, комбікормова промисловість.

Key words: effectiveness, economic efficiency, research, performance evaluation, Fodder Industry

Вступ. На сучасному етапі економічного розвитку господарюючі суб'єкти прагнуть до економічної незалежності, самодостатності, основною метою діяльності яких є одержання прибутку, який є одним з основних показників ефективності функціонування підприємств. Економічна ефективність є складною і багатогранною категорією економічної науки, яка не має однозначного трактування в науковій економічній літературі та пов'язана з співвідношенням результатів і витрат виробництва. Особливу увагу необхідно звернути на оцінку ефективності роботи підприємств як завершального етапу фінансового та управлінського аналізу виробничо-господарської діяльності підприємств.

Постановка завдання. Звернемось до історичного походження самого поняття ефективності, як наукового терміну. Відзначимо, що термін ефективність має латинське походження і пов'язане з поняттям результативності, а ефект є результатом цілеспрямованих дій. Сутність економічної ефективності може бути також відображене співвідношенням величини затрат і кількістю випущеної продукції з урахуванням обмеженого ресурсного потенціалу господарюючого суб'єкта.

Результати. Термін “ефективність” вперше зустрічаємо в економічних працях В. Петті, який являється одним із засновників класичної політекономії, а також голови школи фізіократів Ф. Кене. [1]. Проте, даний термін вживається в вузькому значенні лише для оцінки мір, в залежності від їхнього впливу на економічний розвиток.

Вперше поняття “ефективність” в значенні економічної категорії вперше зустрічається в працях відомого класика політичної економії Д. Рікардо, який в своїх наукових дослідженнях вперше провів спробу провести оцінку ефективності використання капіталу. Д. Рікардо стверджував, що чим менше довговічний капітал, тим більше потрібно витратити праці для збереження його початкової ефективності [2]. Д. Рікардо, вперше вживає термін «ефективність» в значенні відношення отриманого результату до певного виду витрат, але науковець не розглядає усіх факторів і видів витрат, що в тій чи іншій мірі впливають на ефективність діяльності.

Питанням дослідження і вивчення поняття «ефективності виробництва» приділяли значну увагу в своїх численних працях вітчизняні і зарубіжні науковці. Теоретичні положення економічної думки щодо розвитку поняття ефективності діяльності можна розділити на два напрями: теоретичної концепції та визначення основних цілей економічної ефективності. Засновниками теоретичної концепції, які відстоювали трудову теорію про те, що прибуток є неоплаченою часткою праці найманих працівників, яку власник засобів виробництва привласнює, купуючи робочу силу є класики економічної теорії: К. Маркс, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей., А. Сміт.

Вченими-класиками, що розвивали теорію економічного зростання за рахунок вираження інтересів власників капіталу, що володіють засобами виробництва є А. Маршал, Дж. М. Кейнс. Сучасні теоретико-методологічних положення вчених-економістів щодо визначення ефективності діяльності господарюючих суб'єктів базуються на поглядах класичних шкіл і теорій.

Бор М., Якунина виділяють: ефективність ресурсну і цільову. Причому ресурсна ефективність характеризується як співвідношення ефекту і витрачених ресурсів, а цільова ефективність є співвідношенням ефекту і потреб або ефекту і чисельності населення [3].

В науковій економічній літературі, в якій розглядається поняття економічної ефективності радянського періоду основний акцент ставиться на дослідженні основного економічного закону як основи ефективності виробництва. Існувала аксіома: ціль виробництва і ефективність не можуть бути співставними при соціалізмі, але вказані поняття ототожнювались в умовах існування капіталізму. В літературі планового періоду ефективність суспільного виробництва характеризувалась системою економічних показників. На макрорівні розрізняли ефективність виробництва: економічну і соціальну, а також проводиться аналіз ефективності виробництва на підприємстві, яка характеризувалась співвідношенням корисного результату діяльності підприємства і витрат в процесі виробництва [4]. Так, на думку Козлова Г.А. в відповідності з основним економічним законом капіталізму ефективність виробництва характеризується нормою прибутку. А при соціалізмі вона виражається продуктивністю суспільної праці, а дія основного закону – ступенем задоволення потреб членів суспільства. [5]

Як уже зазначалося, існують різні точки зору щодо аналізу і характеристики виробничої ефективності діяльності. Так, вивчаючи наукову економічну літературу іноді зустрічаємо розмежування на три підходи щодо висвітлення проблеми ефективності виробництва. По-перше, ефективність - ефективність живої праці, теоретичною основою якої є трудова теорія вартості і дія законів її руху, що характерно для робіт марксистсько -

ленінського спрямування, пізніше радянських вчених, які розривають теорію соціалізму і побудови комуністичного суспільства. Дану теорію розвивали вітчизняні вчені-науковці: В. Астраукас, Г. Кружков, С. Струмилін, А. Ноткін, а також зарубіжні вчені: Джексон Грейсон молодший, К. О'Дем. Згідно другої точки зору, яку розглядали П. Самюельсон та В. Нордгауз, всі показники ефективності виробництва підпорядковані показникам ефективності сукупної праці, причому розглядають не лише матеріальну сторону виробництва, але й в розрізі сукупного економічного зростання. В. Нордгауз піднімає питання обмеженості ресурсів для виробництва всіх необхідних благ, що призначені для споживання, тобто виникає питання контролю за процесом виробництва, споживання, а також розподілом вироблених товарів [7]. Згідно третьої точки зору, яку вивчали учені-економісти: Д. Скотт Сінк, І. Прокопенко, П. Єщенко, категорія ефективність являється узагальнюючою категорією, яка відображає виробничі відносини на мікрорівні, а також характеризується відповідним показником ефективності, живої праці, ресурсів, та витрат [8].

На нашу думку, всі три теорії є базовими, але вивчають лише одну визначену сторону ефективності. Поняття ефективності не можна характеризувати і підпорядковувати лише сукупній праці і сукупному економічному зростанню чи лише мікрорівнем виробничих відносин, забуваючи про аналіз макроекономічного середовища, а також не досліджуючи вплив усіх факторів, наявних ресурсів,

Е. Долан та Д. Ліндсей вважають, що “поняття ефективності у виробництві, як і більш широке поняття ефективності, включає у себе загальноприйняте завдання економічної науки – уникнення втрат у виробництві” [9].

Ця класифікація розглядає ефективність як управлінське поняття, співвідносячи результат (ефект) діяльності з наміченими цілями, однак, вона

не містить поняття економічної ефективності, яка поряд з іншими видами ефективності виділяється у працях інших вчених.

Розглянемо детальніше поняття економічної ефективності як економічної категорії на прикладі комбікормової промисловості.

Оскільки основним завданням в діяльності комбікормового підприємства є отримання максимального прибутку при мінімальних витратах при якому необхідно враховувати інтереси держави тому оцінка ефективності з точки зору господарюючого суб'єкта в кінцевому підсумку зводиться до суспільної оцінки. Адже, суспільна оцінка буде похідною і більш узагальненою, яка синтезує в собі інтереси всіх складових суспільного виробництва.

Ефективність розвитку комбікормової промисловості характеризує виробничі відносини з приводу максимального задоволення суспільних потреб в готовій продукції за умов економії живої та уречевленої праці при їх виробництві. Важливими є кінцевий результат виробництва комбікормових виробів у відповідності із потребами споживачів в кількісному та якісному відношенні. Ефективність розвитку комбікормової промисловості, як і загальна ефективність виробництва, має різноманітні види вираження, кожен з яких характеризується своїм специфічним змістом, формами вираження та методичними прийомами кількісного виміру.

З огляду на особливості комбікормової промисловості як галузі національної економіки, які полягають, перш за все, у високій матеріаломісткості її кінцевої продукції, основними видами ефективності розвитку комбікормової промисловості в залежності від отриманих ефектів (результатів), на нашу думку, є економічна і екологічна ефективність.

Під економічною ефективністю підприємств комбікормової промисловості слід розуміти результативність їх економічної діяльності, що характеризується співвідношенням отриманого економічного ефекту

(чистого прибутку) до витрат факторів та ресурсів, які викликали цей результат.

Екологічна ефективність розвитку комбікормової промисловості, на нашу думку, характеризує спроможність галузі забезпечити раціональне використання сировинних ресурсів, засобів і предметів праці, а також нормальне відтворення життєдіяльності і працездатності населення завдяки виробництву нешкідливих для здоров'я тварин, а отже, і для людей, які споживають екологічно чисті продукти харчування. Рівень екологічної ефективності розвитку комбікормової промисловості зумовлюється техніко-економічними показниками розвитку підприємств, особливостями їх територіальної організації, специфікою технологічних процесів виробництва та ступенем забруднення навколишнього середовища.

Висновки. Економічний ефект діяльності комбікормового підприємства може мати як додатну величину (прибуток), так і від'ємну (збитки). Тому основним ефектоутворювальним елементом є прибуток. Це пояснює ситуацію, коли підприємство, виробляючи продукцію, отримує позитивний результат виробничо-господарської діяльності (валовий прибуток, дохід від реалізації готової продукції), але відсутність чистого прибутку робить його збитковим, неефективним.

В сучасній теорії економічної ефективності особливе місце займають поняття “ефект” і ефективність. Однаковий економічний результат господарської діяльності може бути отриманий різними способами і навпаки – однакові витрати можуть привести до різного ефекту. Високі показники результату виробництва, тобто збільшити випуску продукції (обсягу робіт, наданих послуг), але вказаних показників ще недостатньо – цього треба досягти за найменших витрат засобів і предметів праці, капіталу, ресурсів, але при цьому результатом і показником економічної ефективності роботи є випуск комбікормової продукції високої якості, яка користується попитом серед населення і має порівняно невисоку собівартість. Отже, потрібно високі показники господарської діяльності підприємств необхідно

порівнювати з тими витратами, в результаті використання яких вони отримані, і тоді ми зможемо оцінити економічну ефективність виробництва готової продукції. Таким чином, ефект і витрати – це абсолютні величини, а ефективність – відносна, оскільки виражає відношення двох абсолютних величин.

Отже, оцінку економічної ефективності з питань управління діяльністю комбікормового підприємстванеобхідно аналізувати у трьох основних сферах – операційній (виробничій), інвестиційній та фінансовій, вказаний підхід визначений в українському законодавстві Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 4 “Звіт про рух грошових коштів” Операційна діяльність - основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю. Фінансова діяльність - діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства

Економічну ефективність діяльності комбікормових підприємств слід розглядати через визначення різних вартісних і натуральних показників, які характеризують кінцеві та проміжні результати і витрати виробництва окремого виду продукції (робіт, послуг) або всієї номенклатури продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проблема эффективности в современной науке / Под ред. А. Урсула. – Кишинев, 1985. – 256 с.
2. Рикардо Д. Сочинения. Т. 1. – М.: Соцэкгиз, 1955. – 360 с.
3. Бор М., Якунина Н., Планирование эффективности общественного производства // Плановое хозяйство. – 1977. - № 1. – с. 106-107.
4. Статистический словарь / Гл. ред. Королев М. – 2-е., изд., перераб. И доп. – М.: Финансы и статистика. – 1989. – 623 с.

5. Козлов Г.А. Развитой социализм: Вопросы экономической теории. —М., 1977. — С. 116-143.
6. Эффективность производства и ее слагаемые. — Л.: Издательство ленинградского университета, 1983. — 151 с.
7. Семюельсон Пол. А., Нордгауз Вильям Д., Макроекономіка. — К.: Основи, 1995. — 544 с.
8. Прядко В.В. Економічна ефективність виробництва: проблеми теорії та методології управління. — К.: Наукова думка, 2003. — 282 с.
9. Долан Э.Дж., Линдсей Д. Микроэкономика / Пер. с англ. Лукашевича и др.С. - Пб., 1994. — 448 с.